

RIPHAGEN: PROFITEUR EN PARASIET

Genadeloze Jodenjager bleek even gehaaid als charismatisch

De film *Riphagen* verhaalt over oorlogsmisdadiger Dries Riphagen. Al in de jaren dertig speelt deze profiteur een rol in de Amsterdamse onderwereld. Tijdens de oorlog jaagt hij op Joden. Hij wint hun vertrouwen, neemt hun bezittingen zogenaamd in bewaring en verraadt ze vervolgens aan de Sicherheitsdienst om het kopgeld te kunnen innen. Ondanks het briljante spel van Jeroen van Koningsbrugge stelt de film teleur.

Lisa Oskamp is
redacteur van Kleio.

Riphagen is gebaseerd op het boek van Bart Middelburg en René ter Steege over de rol van Riphagen tijdens de oorlog. Dries Riphagen weet met zijn charme beide partijen voor zich in te nemen: Joden vertrouwen hem en geven hem al hun geld en juwelen en de Duitse Sicherheitsdienst vertrouwt erop dat hij zijn werk goed doet.

BUITENLANDSE KLUIS

Laat op de avond bellen Riphagen en een collega aan bij een adres in Amsterdam. Ze onderzoeken of de bewoners onderdak verschaffen aan Joden. Dit wordt stellig ontkend. Riphagen loopt de trap op terwijl hij klopt op de planken aan de wand. Hij is al bijna boven als hij opeens

een verschil in klank hoort. Hij verwijdt de plank en ziet een vrouw die direct ineenkrimpt als het licht op haar valt. Riphagen vraagt of ze bezittingen heeft. De vrouw beweert van niet. Riphagen ontdekt vervolgens dat ze diamanten heeft, ze zijn verstopt in haar haar. 'Ik denk dat ik u wel kan helpen, maar dan moeten we elkaar wel kunnen vertrouwen,' zegt Riphagen terwijl hij taxeert of ze inderdaad bereid is mee te werken aan zijn snode plan.

Het lukt Riphagen de vrouw zo ver te krijgen al haar waardevolle spullen aan hem af te staan. Hij geeft een klein deel aan de SD, anders zou het wel erg opvallen, de rest stopt hij in een buitenlandse kluis. Na de oorlog zou hij

het weer teruggeven, zo verzekert hij de vrouw.

Riphagen vraagt vervolgens of de vrouw meer mensen kent die hulp nodig hebben. Alle Joodse mensen die ze kent, brengt ze met Riphagen in contact. Hij geeft daarna aan dat hij haar naar België zal smokkelen en vandaar verder naar veilig gebied. Op het moment dat de vrouw klaarstaat met haar koffer, blijkt dat ze verraden is. Als de mannen van de SD laten weten dat ze haar naam van Riphagen hebben gekregen, pleegt de vrouw voor hun ogen zelfmoord. Op deze manier joeg Riphagen zo'n tweehonderd Joden de dood in.

VERZETSMAN

De film brengt de werkwijze van Riphagen in beeld, maar niet alles wat getoond wordt, is waarheidsgetrouw. Zo krijgt de vriendin van Riphagen, Greetje, uiteindelijk door dat hij liegt. In werkelijkheid wist zij lange tijd niet wat Riphagens rol tijdens de oorlog precies inhield. Ook zoomt de film in op de strijd tussen Riphagen en verzetsman Jan van Liempt, maar deze Van Liempt heeft niet echt bestaan. Hij is aan het scenario toegevoegd om het verhaal spannender te maken. Als je van tevoren al weet dat

Rechterpagina:
Een politiefoto van
Dries Riphagen. Wel-
licht genomen na zijn
arrestatie in 1945.
Hiernaast: Scène uit
de film.

Riphagen na de oorlog Nederland weet te ontvluchten, dan is het dus al meteen duidelijk dat Van Liempt de onderlinge strijd niet zal winnen. Daar komt nog bij dat hij veel jonger is dan Riphagen en ook een stuk minder gehaaid. De vraag is dan ook of de toevoeging van dit personage een goede zet is. De verzetsgroep waartoe Van Liempt in de film behoort, heeft overigens wel echt bestaan, het gaat om de groep rondom Gerrit van der Veen. Wanneer deze groep verzetsmensen uit de gevangenis probeert te bevrijden wordt Van der Veen opgepakt terwijl Riphagen toekijkt.

In werkelijkheid weet Van der Veen nog te ontkomen, waarna hij later toch wordt opgepakt. Iets eerder is in de film getoond dat de verzetsgroep viert dat het gelukt is om duizenden persoonsbewijzen uit de landsdrukkerij in Den Haag te stelen. Er duikt daarbij opeens een nieuwe koerierster op. Niemand kent haar, maar ze mag direct mee naar binnen en ontmoet veel leden van de groep. De kijker heeft vlak daarvoor gezien dat zij door Riphagen is bewerkt en mee moet werken. Het is onwaarschijnlijk dat een vreemde direct toegang tot het hoofdkwartier van een verzetsgroep krijgt.

VERZETSBEWEGINGEN

Na de oorlog weet Riphagen te vluchten. Voordat dat gebeurt, lukt het hem diverse verzetsgroepen tegen elkaar uit te spelen. Riphagen beschikt namelijk over zeer veel gevoelige informatie en elke verzetsgroep probeert in kaart te brengen wat de precieze rol van collaborateurs is geweest. Een linkse verzetsgroep helpt hem de grens over, waarna hij uiteindelijk in Argentinië belandt en zelfs in de kringen rondom Juan Perón weet door te dringen.

Een suggestie voor in de klas: laat een paar scènes van de film zien en ga op basis daarvan het gesprek met de leerlingen aan (zie de scènes in het kader). Ook kunt u naar aanleiding van deze film de leerlingen laten uitzoeken hoe het verzet in elkaar zat. Welke verzetsbewegingen waren er? Daarnaast kan gekeken worden naar de afwikkeling van de Tweede Wereldoorlog – na de bevrijding was de ellende niet ineens voorbij. Wie werden er gestraft? Welke straf kregen zij? Hoe bepaal je eigenlijk hoe verantwoordelijk iemand is geweest voor zijn daden? *Riphagen* is dus zeker bruikbaar in de geschiedenis; de periode na de oorlog had alleen best ingekort kunnen worden, want op dat punt verliest de film veel vaart. ■

SCÈNES

- De beginscène van de film. Riphagen en een collega ontdekken een Joodse onderduikster. Het toont dat ook Nederlanders op pad gingen om Joden op te sporen, om het zogeheten koppel te innen.
- De gebeurtenissen op 5 september 1944, later Dolle Dinsdag genoemd. In deze scènes zien we hoe de SD probeert zo veel mogelijk documenten te verbranden. Ook zien we het vertrek van diverse hoge nazi's richting Duitsland. Naar aanleiding hiervan kan besproken worden waarom de Duitsers dachten dat de bevrijding van Nederland nabij was en waarom dit uiteindelijk toch niet zo bleek te zijn.
- De scène waarbij een Joodse vrouw moet kiezen: op transport of andere mensen verraden aan de bezetter. Later is te zien dat deze vrouw anderen in de val laat lopen. Een klassengesprek is denkbaar over de dilemma's waar mensen in de oorlog voor stonden.
- Scènes met betrekking tot het verzet. Diverse verzetsgroepen proberen na de capitulatie de situatie in Nederland beheersbaar te houden. Tevens proberen zij zoveel mogelijk collaborateurs bestraft te krijgen. Duidelijk wordt dat 'het verzet' niet bestaat, maar dat het om diverse groepen ging.

RIPHAGEN. 130 minuten. **Regie:** Pieter Kuijpers. **Acteurs:** Jeroen van Koningsbrugge (Dries Riphagen), Kay Greidanus (Jan van Liempt), Lisa Zweerman (Greetje Riphagen), Anna Raadsveld (Betje Wery) e.a.